

Nádas Sándor

Te csak pipálj, Luzsnyánszky!

Molnár Gál Péter: Coming out

Vacilláltam, elolvassam-e. Hogy kell-e ez nekem. Hogy jobb lesz-e ettől bármi is. Vagy világosabb. (Sötétebb.) Hogy történik-e valami értelmes dolog olvastán.

Végül az olvasás mellett döntöttem: fel is faltam egy ültő helyemben. Jobb kedvem nem lett tőle, de azért változott az álláspontom. Úgy tudnám érzékeltetni, hogy annakidején szánalmasnak tartottam ezt a figurát, most meg inkább szánandónak. De azt nem tudom, ő vajon örülne-e ennek a változásnak.

Azt kell még tudni elöljáróban, hogy az én nemzedékem az Egri csillagokon meg az Ifjú Gárdán nőtt föl, hogy a Timur és csapatáról ne is beszéljek: a mi számunkra az árulás, a besúgás megbocsáthatatlan bűnnek látszott. Ami engem illet, máig se hevertem ki ezt a felfogást, s minthogy a valóság sokszorosan megcáfolta már megmosolyogtatóan fekete-fehér szemléletemet, úgy védekeztem ellene, hogy igyekeztem távol tartani magam, amennyire csak lehet, az egész maszatos történettől. Soha nem kértem ki a reám vonatkozó ügynöki aktákat, nem akartam tudni, ki és mit jelentett rólam, s ha az ismerőseim közül kiderült valakiről, hogy ügynök volt, nem vontam kérdőre, nem hánytam semmit a szemére, egyszerűen csak megszakítottam vele a kapcsolatot: mintha nem is létezett volna.

(Mellékszál: gyakran előfordult különböző munkahelyeimen, hogy jóakaratú munkatársaim figyelmeztettek, ne tegyek kritikai megjegyzéseket a rendszerre nagyobb plénum előtt, mert a besúgók minden szavamat jelentik. Én ezt akkor egyszerűen nem hittem el. Az egészet az előttem járó generációk indokolatlan félelmének tartottam. Nincs annyi pénze ennek az államnak, hogy egy olyan nímandot is külön figyeltessen, mint amilyen én vagyok, gondoltam. Ma már tudom, mekkorát tévedtem. És persze, már azt is tudom, hogy minden egyes történet más és más, és nagyon nem mindegy, hogy az ötvenes, a hatvanas vagy a hetvenes években játszódik-e. De attól még, hogy mindezt tudom, s már elnézőbb vagyok – egyes – ügynökökkel, nem vagyok elnéző az olyan diktatúrákkal

szemben, melyek lábbal taposssák az emberi jogokat, s páros lábbal taposnak bele a polgárok legintimebb szféráiba.)

Akkor vegyünk egy nagy levegőt, és lássunk hozzá.

Valaha jó viszonyban voltunk, MGP meg én. Nem voltunk barátok, kapcsolatunkat talán úgy lehetne jellemezni, hogy kölcsönös szimpátián alapuló kollegialitás, és talán még a jóindulatúságot is ide venném, bár vele kapcsolatban nehéz ezt a szót idézőjel nélkül használni. Egy időben sokat publikált a lapban, ahol dolgoztam, gépiratait mindig személyesen hozta be a szerkesztőségbe, s olyankor el-elüldögélt a szobámban (vagy egy másik szobában) egy-két órát, és anekdotázott. Akkoriban a szerkesztőség nagyobb része még együtt járt ebédelni, MGP sokszor velünk tartott, s ha így esett, tudhatta az ember, három-négy óránál hamarabb nem ér véget az összejövetel. Én ezt soha nem bántam. Mert bár a lapszerkesztés menetében némi csúszás adódott, az ember felejthetetlen történetekkel gazdagodott. MGP remek színész volt (ahogy remek dramaturg, rendező, jelmeztervező, és persze nem utolsó sorban kritikus, azaz igazi színházi ember), históriái nemcsak nyelvileg voltak felépítve, hanem szerkezetileg is, s amennyire ülve lehetett, el is játszotta őket, frenetikus grimaszokkal kísérve jellegzetes, raccsoló beszédét. Nem egyszer a könnyünk folyt a nevetéstől, amikor hallgattuk.

Mindenkiről mindent tudott. De tényleg! Jó, az adataiért nem mindig tehettük tűzbe a kezünket (ez így volt a cikkeinél, könyveinél is, ahogy így van ennél az emlékiratnál, szerencse, hogy a példás jegyzetanyag ezúttal helyreigazítja a szerzői tévedéseket), de a történetek lényege mindig stimmelt, a kép pedig, amit a minket körülvevő világról rajzolt, mérnökien pontos volt. Rosszul viselte, ha nem ő volt a társaság középpontja, sokszor cinikus volt, néha kegyetlen is, de mindig nagyon szórakoztató. Ami engem illet, sose untam meg indázó történeteit, pletykába oltott világmagyarázatait és kritikának álcázott pletykáit. Elhallgattam volna őket életem végéig.

Aztán kiderült, hogy ügynök volt. Emlékszem, milyen keserű volt a torkom e hírtől napokig. Kiiratkoztam belőle, ahogy a többi ügynökből is, soha többé nem beszéltünk egymással.

A könyv, mely szándéka szerint konfessziónak indult, éppen olyan lett, mint a szerzője. (Hogy aztán azért döntött úgy, hogy nem adja ki életében, mert maga is látta, mi lett belőle, vagy azért, mert úgy határozott, ezeknek nem fog ő itt magyarázkodni még ennyire sem, ez már nem deríthető ki.) Szórakoztató, különleges, néhol csillogó, néhol drámai, olvasmányos, de a legfontosabb pontokon nem őszinte. Vagy nem igazán az.

Nem vagyok biztos benne, hogy tudatosan alakult így. MGP egész életében játszott, szüntelenül és tehetségesen, hol európéer világfit, hol rettegett kritikust a pártlapnál, hol szamizdatcsempészt, hol színháztörténészt, hol férjet, hol ügynököt: és minden alakítását igyekezett tökéletesre formálni. (Ha jól tudom, ő az egyetlen, akinek minden ismert jelentése megjelent nyomtatásban, és tényleg úgy van, hogy ezek a dolgozatok sokkal szelídebbek, ártatlanabbak, mint egyes kritikái. Igaz, azt nem tudjuk, miket mondott és kiről a konspirációs találkozókon: és ezt már nem is fogjuk megtudni.)

Az önéletrajz tehát, mondjuk így, hiányos, a szembenézés elmaradt, de a portrék, az előadások elemzései igazi remeklések, sajnáljuk, hogy nincs több belőlük. A mai olvasó szájtátva bámul, milyen lehetőségei voltak a hatvanas-hetvenes években egy kulturális újságírónak (a világutazástól a pártvezetés villámainak elhárításáig), s hogy milyen körülmények között élt akkoriban Magyarországon az értelmiségi elit.

Másfelől meg itt van ez a rendőrállam-dolog. Szőrmente, de így is borzongató. És itt is akad néhány fejezet, amikor beszakad a padló. Például amikor bevallja, ha ebbe a helyzetbe kényszerítenék, ma is ugyanúgy döntene.

Egy beszélgetésünk alkalmával eldöntöttük, ha valamelyikünk meghal, a másik búcsúztatja. Amikor legközelebb bejött a szerkesztőségbe, fülig érő szájjal mondta: az első bekezdés már megvan. (Negyed századdal volt öregebb nálam.) Mosolyogtam, de amikor elment, én is megírtam a magam első bekezdését. Amit aztán 2004 novemberében kitöröltem a gépemből.

Legyen hát ez az írás egy félbetört élet félbetört, kései nekrológja.

Molnár Gál Péter: Coming out
Tények és Tanúk
Magvető Kft., 2020.